

บทวิเคราะห์การดำรงรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมจีนในไทยผ่านสถาบันสำคัญทางสังคม

An analysis of Chinese cultural identity conservation in Thailand
through social institutions

Received: April 29, 2021

Revised: May 20, 2021

Accepted: June 7, 2021

กิตตินันท์ เครือแพทย์

Kittinan Krueaphat

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Thailand

kittinan.krueaphat@gmail.com

เกษตรชัย และหิม

Kasetchai Laeheem

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Thailand

lkasetchai@yahoo.com

วันชัย ธรรมสัจการ

Wanchai Dhammasaccakarn

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Thailand

dh_wanchai@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาการดำรงรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมจีนในไทยผ่านสถาบันสำคัญทางสังคมโดยนำเสนอผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ตามมุมมองของแนวคิดทฤษฎี และวิพากษ์ เพื่อให้เกิดความหมายใหม่ การศึกษาครั้งนี้พบว่าสถาบันทางสังคมมีความสำคัญในด้านบทบาทและหน้าที่ดังนี้ ประการแรก การอบรมบ่มเพาะของครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมพื้นฐานมีการขัดเกลาให้เกิดการเล็งเห็น ความสำคัญของวัฒนธรรมจีน ตลอดจนมีการถ่ายทอดทั้งทางตรงและทางอ้อม ประการที่สอง การสนับสนุน ของสถาบันการศึกษา มีความสำคัญในด้านให้ความรู้ความเข้าใจและการส่งเสริมกิจกรรมทางวิชาการผ่านการ เรียนในรายวิชา และการจัดกิจกรรมต่างๆ ทางวัฒนธรรมจีน ประการที่สาม การให้คำปรึกษาและการดำเนิน พิธีกรรมของศาลเจ้าจีน ศาลเจ้าจีนทำหน้าที่เป็นสถาบันความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีน เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ อันประกอบพิธีกรรมต่างๆ และเป็นแหล่งพบปะของชาวไทยเชื้อสายจีน ประการที่สี่ การส่งเสริมรายจ่ายของ ภาครัฐ ประกอบด้วยการส่งเสริมวัฒนธรรมให้เป็นการท่องเที่ยวและโครงการคืนภาษีในเทศกาลสำคัญ ประการที่ห้า การจัดเทศกาลและความกลมเกลียวของสมาคมชาติพันธุ์จีน สมาคมชาติพันธุ์จีนมีหน้าที่เพื่อ ดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจีนในต่างแดนของชาวจีนที่อพยพมาประเทศไทย ทั้งยังเป็นองค์กร สาธารณประโยชน์ เช่น การเป็นมูลนิธิ การให้ทุนการศึกษา และการสนับสนุนงานเทศกาล

คำสำคัญ : การดำรงรักษาอัตลักษณ์, อัตลักษณ์วัฒนธรรมจีน, วัฒนธรรมจีน, วัฒนธรรมจีนในไทย, สถาบันทางสังคม

Abstract

The purpose of this article to study Chinese cultural identity conservation in Thailand through important social institutions by analyzing and synthesizing according to the perspective of concept and theory as well as critiquing for creating new description. This study found that social institutions have the following roles and functions: Firstly, family socialization,—the basic social institution—, is key to the socialization process and consists of direct and indirect inheritance, making it important in Chinese culture. Secondly, support of educational institutions provides knowledge and comprehension through academic activities and school subjects related to Chinese culture. Thirdly, concerning and conducting rituals, Chinese shrines play a role as a religion institution for Chinese Thais, and is a holy place for conducting important rituals as well as a meeting place for Chinese Thais. Fourthly, financial support from governmental organizations helps promote Chinese culture for tourism purposes and includes a tax refund policy during important Chinese festivals. Finally, in terms of festivals and the unity of Chinese ethnic associations, the role of associations is to conserve Chinese cultural identity among Chinese immigrants in Thailand. They also have a welfare role, for instance as foundations, offering scholarships and arranging festivals.

Keywords: identity conservation, Chinese cultural identity, Chinese culture, Chinese culture in Thailand, social institution

1. บทนำ

การสืบสานวัฒนธรรมถือเป็นความท้าทายประการหนึ่งในกระแสโลกาภิวัตน์ กระแสโลกาภิวัตน์เป็นความนิยมหนึ่งที่นำพาการเผยแพร่ของการรวมโลกใบเดียวเข้าไว้ด้วยกัน กล่าวคือการทำให้ทั่วทั้งโลกมีกระแสเป็นหนึ่งเดียว และมีวัฒนธรรมที่นิยมกันเพียงหนึ่งเดียว ข้อดีที่สังเกตได้เบื้องต้นคือความกลมเกลียวกันตามความมุ่งหมายของกระแสโลกาภิวัตน์ที่จะมีรัฐบาลโลกหรือรัฐบาลเพียงหนึ่ง (one government) ที่สามารถกำกับควบคุมดูแลโลกทั้งใบด้วยมาตรฐานที่เหมือนกันภายใต้รัฐบาลโลก (Grinin and Korotayev, 2013) อย่างไรก็ตาม สังคมในปัจจุบันเต็มไปด้วยความหลากหลายที่ส่งผลให้เกิดสังคมที่โลกาภิวัตน์คาดหวังนั้นยาก เพราะปัจจุบันอีกทางหนึ่งของความเป็นโลกาภิวัตน์คือการสนับสนุนสังคมพหุนิยม (multiculturalism) ในการยอมรับความเป็นท้องถิ่นที่ผสมคำว่าความเป็นโลกและท้องถิ่นเข้าด้วยกัน (global + local = globalization) (Samgosess, 2020) เป็นสังคมแห่งการเคารพความแตกต่าง ให้คุณค่ากับความหลากหลาย (Yanyongkasemsuk, 2014) มิใช่การมองแบบมาตรฐานวัฒนธรรมเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้องคคติจากวัฒนธรรมมาตุภูมิมาเป็นเลนส์สายตาในการตัดสินวัฒนธรรมอื่น ทั้งยังสนับสนุนให้เกิดการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (intercultural communication) ที่จะขจัดอคติทางวัฒนธรรมให้น้อยที่สุด และสร้างความเข้าใจในกระบวนการเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่จากวัฒนธรรมบ้านเกิด (Wiwattananukul, 2016) อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาทางมานุษยวิทยาพบว่ามนุษย์ไม่สามารถจัดอคติได้ เพราะอคติเป็นกลไกสำคัญในการดำรงชีวิต เป็นสิ่งที่สามารถสร้างได้ทั้งการสร้างสรรค์สิ่งใหม่และการทำลาย อย่างไรก็ตามอคติของมนุษย์ทำให้ประวัติศาสตร์มีการเคลื่อนไหวอย่างไม่หยุดยั้ง (Wongyanawa, 2017) จึงต้องมีการศึกษาที่จะบ่มเพาะความอดกลั้น ความเข้าใจเพื่อลดอคติที่จะสร้างปัญหาของการเชื่อเพียงตนเอง หรือการทำความเข้าใจในข้างเดียวของผู้คิด จึงจำเป็นต้องอาศัยการศึกษาและการรณรงค์ที่จะสร้างสังคมแห่งความหลากหลายอันเป็นแนวทางหลักของกระแสโลกาภิวัตน์ให้ยั่งยืนได้

ถึงแม้ว่าแนวคิดโลกาภิวัตน์ข้างต้นจะสนับสนุนความเป็นท้องถิ่น และความหลากหลายที่เป็นสังคมพหุวัฒนธรรมนิยม ยังมีนักวิชาการอย่าง Puanghut (2016) และ Steger (2017) และการวิเคราะห์สังคมของนครินทร์ วงกิจไพบูลย์ผ่านพ็อดคาสติง (The Standard, 2020) ว่ากระแสโลกาภิวัตน์เป็นกระแสโลกใหม่ที่เป็กระแสของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมตะวันตก และวัฒนธรรมป๊อป อันแสดงถึงการตัดสินวัฒนธรรมท้องถิ่นว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีค่า อันเป็นผลมาจากการพิจารณาคุณค่าวัฒนธรรมโดยใช้วัฒนธรรมแบบยุโรปเป็นศูนย์กลาง (Eurocentric) ทำให้วัฒนธรรมเอเชียมีมูลค่าลดลง (Alivizatou, 2017) ตลอดจนงานวิจัยของ Laeheem et al. (2018) ยังให้ความกังวลว่าความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอันเป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ความเข้มข้นของการปฏิบัติทางวัฒนธรรมหนึ่งลดลง ประกอบกับการหันไปสนใจวัฒนธรรมร่วมสมัยที่คิดเห็นว่ามีคำตอบตอบโจทย์กับสังคมปัจจุบันมากกว่าการให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมที่มีคุณค่าจากเวลาอันเก่าแก่และโบราณในยุคสมัยใหม่ (Dharmmajong, 2016)

ความเปลี่ยนแปลงอีกประการหนึ่งอันมีผลสำคัญต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมซึ่งมีประเพณีความเชื่อจากคติชนของจีน เช่น เรื่องประเพณีไหว้พระจันทร์ จากการวิจัยของ Buakaew (2017) พบว่าความเชื่อเรื่องเทพเจ้าที่อยู่บนพระจันทร์ได้รับการทลายและเลือนลอยออกไปจากสังคมสมัยใหม่ เนื่องจากการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ตั้งแต่สมัยของ นีล ออลเดน อาร์มสตรอง (Neil Alden Armstrong) ที่ได้ค้นพบดวงจันทร์ เป็นข้อ

พิสูจน์โดยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ผ่านหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าบนดวงจันทร์ไม่ได้มีเทพเจ้า หรือกระต่ายตามที่คิดกันทั้งจีนและต่างประเทศได้เล่าให้ลูกหลานฟัง ความเชื่อในการไหว้เทพเจ้าบนดวงจันทร์จึงห่างหายไปในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีความผูกพันกับความจริงที่พิสูจน์จากวิทยาศาสตร์ เหตุผลประการหนึ่งคือความเจริญก้าวหน้าทางสังคมที่อาศัยหลักการของวิทยาศาสตร์เป็นกลวิธีหลักในการแสวงหาความรู้ย่อมมีความน่าเชื่อถือในกลุ่มคนทั่วโลกทำให้ความเชื่อที่เป็นอุดมคติ ความเชื่อที่อยู่ในจิตใจเบื้องลึกอย่างเช่นเรื่องเทพเจ้า การทรงเจ้า และการเซ่นไหว้เริ่มจางหายไปตามกาลเวลา (Buakaew, & Jiraporn, 2015; Buakaew, 2017; Saelim, & Wongkitrungruang, 2017)

ในด้านการจางหายของวัฒนธรรมจีนในสังคมไทย นอกจากมิติด้านวิทยาศาสตร์แล้วในมิติด้านการปรับตัวต่อระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ที่ไม่ใช่สังคมเกษตรกรรม มาเป็นสังคมอุตสาหกรรมบริการของไทยก็ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางความนิยมทางวัฒนธรรมนี้ เช่น ในกรณีศึกษาของหาดใหญ่โดย Siripaisan et al. (2006) พบว่าการรับอิทธิพลของการปรับตัวของเมืองหาดใหญ่ให้เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาคใต้ถือเป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อของคนจีนที่เข้ามาอพยพตั้งถิ่นฐาน มีลูกหลานเกิดในพื้นที่ ให้ความสำคัญกับการทำการค้าขาย โลกที่เวลาเดินเร็วกว่าสมัยก่อน การแข่งขันที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม อีกการวิจัยหนึ่งของ Tepsing (2006) พบว่าความเชื่อและวัฒนธรรมก็ยังสามารถอยู่ได้อย่างกลมกลืน แต่ไม่สามารถคงความลึกซึ้งและระเบียบพิธีกรรมอย่างเคร่งครัดได้เช่นเดียวกันกับคนในสมัยแรก

จากการทบทวนเหตุการณ์ผ่านวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า เป็นวิกฤตการณ์อย่างหนึ่งในฐานะวัฒนธรรมจีนซึ่งมีรากเหง้าจากอารยธรรมโบราณของจีนที่อยู่ในสังคมสมัยใหม่ที่ถูกรอบงำโดยกระแสหลักอย่างวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ค่านิยมความทันสมัย การวิพากษ์ความเชื่อแบบเดิมและแทนที่ด้วยความเชื่อแบบใหม่ ยังรวมถึงค่านิยมตามกระแสโลกาภิวัตน์ ถึงแม้ว่าบางส่วนของอารยธรรมจีนยังมีความโบราณ ไม่เชื่อมโยงกับข้อพิสูจน์ แต่นักวิชาการจำนวนหนึ่ง ได้แก่ Jialu (2005), Koc (2006), Samgosess (2019) และ Yu (2006) ล้วนให้ข้อสังเกตว่าวัฒนธรรมจีนยังมีสิ่งที่เรียกว่าเป็นหลักปฏิบัติ (principle) ที่จะสร้างความสมัครสมานสามัคคี และการร่วมมือร่วมใจกันในสังคม เพราะเทคโนโลยีปัจจุบันทำให้คนห่างไกลกัน ห่างไกลการสื่อสาร การพูดคุย และการเห็นอกเห็นใจกัน วัฒนธรรมจึงเป็นตัวเชื่อมสิ่งที่ขาดหายไปเหล่านี้ วัฒนธรรมสั่งสอนมารยาททางสังคม การปฏิบัติในสังคม สอดคล้องกับวัฒนธรรมนุษย์ของเกาหลีที่หล่อหลอมให้คนเกาหลีมีมารยาททางสังคม มีกาลเทศะในการพูดคุยในบทสนทนาที่เหมาะสมกับสถานการณ์และเหมาะสมกับชนิดของผู้ฟังว่าเป็นวัยใด การศึกษาแบบใด มุมมองทัศนคติแบบใด (Samgosess, 2020) นอกจากนี้ยังเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตตามหลักคติของขงจื้อ ว่าด้วยความเมตตา ความถูกต้องตามทำนองคลองทำ หลักมารยาท ปัญญา และความไว้วางใจซึ่งวัฒนธรรมจีนล้วนแฝงอยู่ในนั้น (Standford University, 2020) ดังนั้นแล้ว นักวิชาการจึงตั้งคำถามข้างต้นจึงเสนอแนะผ่านงานวิจัยว่าควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องของเงื่อนไขและการรณรงค์ให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมจีนให้คงอยู่ในสังคมสมัยใหม่ ที่จะสามารถเป็นที่พึ่งพิง ยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นทุนทางปัญญา ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมและทุนมนุษย์ให้กับลูกหลานจีนต่อไป บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการคิดริเริ่มค้นหาเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการสืบสานวัฒนธรรมจีนในประเทศไทย อันจะเป็นผลดี

ต่อการนำไปปฏิบัติการต่อยอดเพื่ออนุรักษ์ดำรงรักษาวัฒนธรรมจีนอันเป็นทุนต่างๆ ของสังคมให้อยู่คู่สังคมจีนในไทยต่อไป

จากการรวบรวมแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า เจาะลึกสำคัญสำหรับการสืบทอดวัฒนธรรมจีนท่ามกลางลูกหลานจีนในไทยนั้นประกอบด้วยเงื่อนไขทั้งหมด 5 ประการ ได้แก่ การอบรมบ่มเพาะของครอบครัว การสนับสนุนของสถาบันการศึกษา การให้คำปรึกษาและการดำเนินพิธีกรรมของศาลเจ้าจีน การส่งเสริมรายจ่ายของภาครัฐและการจัดเทศกาล และความกลมเกลียวของสมาคมชาติพันธุ์จีน โดยจะนำเสนอผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ตามมุมมองของแนวคิดทฤษฎี และวิพากษ์เพื่อให้เกิดความหมายใหม่ของปรากฏการณ์ที่เกิดจากการทบทวนวรรณกรรมดังต่อไปนี้

2. การอบรมบ่มเพาะของครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันหลักที่สำคัญของสังคม โดยถือเป็นสถาบันแรกเริ่มในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ครอบครัวหมายถึงความสัมพันธ์ในสายโลหิตหรือการมีบุตรบุญธรรม การอยู่ในเรือนเดียวกัน มีการโต้ตอบปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และมีการถ่ายทอดวัฒนธรรม (Burgess, & Lock, 1945) ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมเช่นนี้ ตามแนวคิดเรื่องการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม กระบวนการนี้เรียกว่าเป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมบ้านเกิด (Enculturation) (Wiwattananukul, 2016) เช่น การปฏิบัติระหว่างลูกต่อพ่อแม่ การเรียกขาน การมีคำลงท้าย การไหว้เจ้าในบ้าน กิจกรรมที่ทำในประเพณีที่ครอบครัวจะร่วมกัน ในการถ่ายทอดนี้เป็นการอบรมบ่มเพาะผ่านครอบครัว อันสอดคล้องกับแนวคิดของ Horton and Hunt (1980) ที่ว่าครอบครัวจะมีบทบาทอย่างหนึ่งเรียกว่าการอบรมบ่มเพาะระเบียบแบบแผนของสังคม หมายถึง การสอนให้รับรู้และปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี การทำให้ลูกรู้จักคบค้าสมาคม เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ตามหลักของแนวคิดของ Harari (2014) ที่ว่าด้วยการร่วมมือกันของมนุษยชาติทำให้เราสามารถอดพ้นวิกฤตการณ์ต่างๆ สร้างความสามัคคีรวมกันเป็นสังคมที่แข็งแกร่งและปรับตัวให้เข้ากัน ดังนั้นสถาบันครอบครัวจึงเป็นสถาบันสำคัญของการอบรมบ่มเพาะการเลี้ยงดูสั่งสอนให้มีความรู้ความเข้าใจถึงขนบธรรมเนียมประเพณี

จากวิจัยเรื่องการสืบทอดความเป็นจีนของลูกหลานในสังคมไทยของ Pattranupravat (2015) พบว่าสถาบันครอบครัวมีบทบาทอย่างสูงต่อการปฏิบัติตามวัฒนธรรมจีน โดยมีการปลูกฝังอยู่ทั้งหมด 3 อย่าง ได้แก่ การให้ลูกหลานเป็นผู้ปฏิบัติโดยตรง การปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง และการเล่าให้ฟัง จากการปฏิบัติทั้ง 3 ชนิดนี้สามารถสรุปได้ว่าเป็นทั้งการปฏิบัติที่เป็นทางตรงและทางอ้อม ในทางตรงหมายถึงการเล่าให้ฟังโดยตรง การสอนการปฏิบัติตามขั้นตอน การพูดคุยกับลูกหลานผ่านพ่อแม่และครอบครัว การบอกเล่าผ่านคติชน เรื่องเล่าเทวดานานหรือแม้แต่การเล่าถึงลำดับพิธี ตลอดจนการอบรมสั่งสอน จากการอบรมสั่งสอนในครอบครัวแสดงให้เห็นถึงความต้องการในการได้รับการยอมรับของเด็กต่อการเรียนรู้ที่จะสามารถเข้ากับครอบครัวได้ อันสอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการของ Maslow and Lewis (1987) ในขั้นที่ 3 คือความต้องการความรักและความเป็นส่วนหนึ่ง วิเคราะห์ได้ว่าการทำให้เหมือนกับครอบครัว หมายถึง การกระทำที่สามารถได้มาซึ่งความรักความเอ็นดู แสดงออกถึงความเป็นหนึ่งในสมาชิกของกลุ่ม เมื่อทำถูกต้องก็จะได้รับคำชม โดยคำชมจะแสดงพฤติกรรมทางบวกต่อสิ่งที่สังคมนั้นๆ คาดหมาย (Walker, 2017)

ดังนั้นแล้วการปลูกฝังในครอบครัวจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งในการอบรมบ่มเพาะวัฒนธรรมจีน ในการวิเคราะห์ครอบครัวของลูกหลานจีนในไทย ครอบครัวจีนในไทยทั้งสามารแบ่งออกเป็น 2 ยุคสมัย 2 ประเภท (Adiwattanasit, 1997) ในยุคสมัยแรกเป็นยุคสมัยแรกเริ่มของการอพยพ กล่าวคือเป็นบรรพบุรุษแห่งการยกเมืองจีนมาไว้ในเมืองไทย ในครอบครัวคนจีนมีการใช้ภาษาจีนท้องถิ่นสื่อสารกันเพื่ออนุรักษ์และไม่ให้ความเป็นจีนจางหายไป (Skinner, 1957) มีการใช้ภาษาจีนทั้งเป็นภาษาพูดและภาษาเขียนในครอบครัว และลูกหลานมีความสามารถถึงขั้นอ่านหนังสือพิมพ์เป็นภาษาจีนได้ ในขณะที่การอ่านหนังสือพิมพ์จีนเป็นภาษาชั้นสูงของระดับความยากในภาษาจีน

นอกจากนี้เงื่อนไขที่ส่งเสริมให้เกิดสถานการณ์เช่นนี้คือความเป็นครอบครัวใหญ่ของคนจีนที่ปริมาณสนับสนุนให้เกิดคุณภาพของความเป็นจีนอันเข้มข้น เพราะเนื่องจากมีการพบปะอย่างไม่หยุดหย่อนในครอบครัวใหญ่ อย่างไรก็ตามเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนผ่านเข้าสู่การปฏิรูปวัฒนธรรมของประเทศไทยทำให้ภาษาไทยเป็นภาษาที่ถูกบังคับใช้โดยรัฐไทยในหมู่ของชาวจีนอพยพส่งผลให้เกิดเป็นความแพร่กระจายของวัฒนธรรมไทยในสมัยนั้น (Siripaisan et al, 2006) และเมื่อเข้าสู่กระแสโลกาภิวัตน์ความเป็นจีนก็ได้รับการชุบขึ้นมาอีกครั้งกับกระแสการท่องเที่ยวและท่องเที่ยวนิยม (Samgosess, 2020) อย่างไรก็ตามความเป็นจีนในครอบครัวก็ไม่ได้เข้มข้นอย่างสมัยแรกเนื่องจากสภาวะทางเศรษฐกิจส่งผลให้ครอบครัวลูกหลานจีนยุคใหม่เป็นครอบครัวเล็กที่มีเพียงพ่อแม่ลูก ไม่เป็นลักษณะกงสีเหมือนในสมัยก่อนทำให้วัฒนธรรมจีนเจือจางลง โดยขึ้นอยู่กับปัจเจกและบริบทตามครอบครัว

ในการพิจารณาถึงการเลือกคู่สมรสของครอบครัวก็ถือเป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่งที่มีต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมจีนในครอบครัว ดังทฤษฎีของ Skinner (1957) ที่ได้สรุปความไว้ว่าพ่อที่เป็นจีนและแม่ที่เป็นไทย จะสามารถเสริมสร้างความเป็นจีนให้กับตัวลูกได้อย่างกลมกลืนในสังคมวัฒนธรรมไทย ประการหนึ่งที่วัฒนธรรมจีนสามารถอยู่ได้อย่างกลมกลืนในวัฒนธรรมไทยคือความไม่แตกต่างกันมากของวัฒนธรรมทั้งสองดินแดน ปัจจุบันนี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญส่งผลต่อการเลือกพื้นที่อพยพของชาวจีนมายังเมืองไทยในสมัยการอพยพพระลอกใหญ่ในปลายราชวงศ์ชิง นอกจากนี้ในสมัยนั้นค่านิยมครอบครัวที่ผู้ชายเป็นใหญ่ยังส่งผลต่อประการนี้ด้วย จากเอกสารบันทึกการอพยพของชาวจีนมายังประเทศไทยพบว่าสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 80 เป็นชายจีนที่อพยพมายังเมืองไทยและแต่งงานกับหญิงไทยเพื่อสร้างครอบครัวใหม่ ลงหลักปักฐาน และสร้างที่ดินทำกิน นอกจากนี้ความเป็นครอบครัวที่มีพ่อเป็นคนจีนยังจะเสริมสร้างและปลูกฝังความเป็นจีนในครอบครัวอีกด้วย และผู้เป็นแม่ที่เป็นหญิงไทยยังมีการนับถือความเชื่อแบบจีนและสืบทอดวัฒนธรรมจีนไปด้วย (Ban, 1997; Pattranupravat, 2015; Pinpradap, 2001)

3. การสนับสนุนของสถาบันการศึกษา

Adiwattanasit (1997) ได้ให้คำนิยามของสถาบันการศึกษาไว้ว่าเป็นสถานที่ที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดการศึกษา ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ เป็นสถานที่ถ่ายทอดบรรทัดฐานหรือระบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นผ่านการเรียนการสอน รวมถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรม ค่านิยม และจารีตในสังคมที่คนในสังคมพึงกระทำ กล่าวคือ การศึกษาเป็นการสร้างพฤติกรรมที่สังคมต้องการ คำนิยามเช่นนี้สอดคล้องกับคำนิยามของ

Bhajjopakari (2016) ที่ว่าสถาบันการศึกษาเป็นการถ่ายทอดความรู้และความคิดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง เป็นสถาบันที่เกิดจากการตอบสนองการเรียนรู้ของคนในสังคมอันส่งผลต่อพฤติกรรมที่สังคมคาดหวัง ในบริบทการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ในครั้งนี้ สถาบันศึกษามีหน้าที่นอกจากการให้ความรู้และวิธีการแสวงหาความรู้ความจริงแล้ว ยังเป็นสถานที่ปลูกฝังวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ทำให้บุคคลหรือผู้เรียนได้ซึมซับและเข้าใจถึงพฤติกรรมที่สังคมพึงกระทำ สิ่งนี้ Griffiths et al (2015) เรียกว่าเป็นวัฒนธรรมและบรรทัดฐานทางสังคม เช่น เด็กๆ จะได้รับการปลูกฝังจากทางโรงเรียนว่าควรล้างมือก่อนรับประทานอาหารทุกครั้ง ในเวลาพักเที่ยง และนักเรียนควรแต่งกายให้เรียบร้อยในการเข้ามาเรียนในห้องเรียน

จากการสำรวจจากข้อมูลกรณีศึกษาผ่านเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โรงเรียนที่มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษาและวัฒนธรรมจีนจำนวนมากได้จัดกิจกรรมประเพณีสำคัญต่างๆ ของวัฒนธรรมจีนในโรงเรียน อันเป็นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจผ่านประสบการณ์ในโรงเรียน เช่น หมวดการเรียนรู้ต่างประเทศ โรงเรียนสตรีภูเก็ต (2554) ได้รายงานว่ามีการจัดการให้นักเรียนของโรงเรียนไปเข้าร่วมงานตรุษจีนของโรงเรียนภูเก็ตวิทยาลัยในโอกาสงานวันตรุษจีน จาก School Curriculum Development (2020) และ Curriculum Development Sector (2020) รายงานว่า ทั้งสองโรงเรียนล้วนมีสายการเรียนในชั้นมัธยมศึกษาโปรแกรมอังกฤษจีน ทั้งหลักสูตรภาษาไทยและหลักสูตรนานาชาติ โดยมีการส่งเสริมวัฒนธรรมจีนผ่านการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาจีน วัฒนธรรมจีน และประวัติศาสตร์จีน กิจกรรมทางวัฒนธรรมจีน และการเข้าค่ายภาษาและวัฒนธรรมจีน จากแนวคิดเรื่องสถาบันการศึกษาข้างต้นจะสามารถพิสูจน์ได้ว่า สถาบันการศึกษาดังในกรณีศึกษาเช่นนี้เป็นเงื่อนไขสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมจีนผ่านสถาบันการศึกษาได้

นอกจากนี้ในการศึกษาประวัติศาสตร์จีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ยังพบงานวิจัยเรื่อง “บทบาทของศาลเจ้าจีนในการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์: ศึกษากรณีในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม” ของ Patamajorn (2001) ที่มีผลการศึกษาว่า ในพื้นที่ศาลเจ้าศาลเจ้าปูนเก่าแก่งเจ็ดในจังหวัดนครปฐมเป็นโรงเรียนหอแอกวิทยา อันมีจุดประสงค์หลักในการสร้างโรงเรียนคือการดำรงรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมจีนในไทย เป็นการปลูกฝังขนบธรรมเนียม ประเพณี และค่านิยมความเชื่อแบบจีน เพื่อสร้างอัตลักษณ์ในกลุ่มชาติพันธุ์จีนผ่านการต่อรองกับรัฐไทย แต่ปัจจุบันก็ยังคงรักษาความเป็นจีนเอาไว้ กรณีศึกษานี้สอดคล้องกับ Srinakorn Foundation School (2020) โดยมีวิสัยทัศน์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2570 ไว้ว่า “เป็นโรงเรียนชั้นนำระดับประเทศ ด้านภาษา วัฒนธรรมจีน และพร้อมก้าวสู่สากลอย่างมีคุณภาพ” จากการทบทวนเอกสารทั้งหมดนี้ สามารถยืนยันเป้าประสงค์อย่างหนึ่งของสถาบันการศึกษานอกจากการมอบการแสวงหาความรู้และความจริงแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมจีนผ่านการศึกษาของสถาบันการศึกษาอีกด้วย

4. การให้คำปรึกษาและการดำเนินพิธีกรรมของศาลเจ้าจีน

Kataoka (2012) ได้ให้คำนิยามเรื่องบทบาทของการเป็นศาลเจ้าจีนในภูเก็ตไว้ว่าเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนาและความเชื่อ โดยรวบรวมเอาความเชื่อที่คนจีนศรัทธาไว้ด้วยกัน อันประกอบด้วย ศาสนาพุทธ นิยามหายาน ลัทธิเต๋า และความเชื่อท้องถิ่นของชาวจีน เป็นสถานที่ซึ่งมีไว้เพื่อบูชาเทพเจ้า เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวจีนโพ้นทะเล อันสอดคล้องกับนิยามของ Thakolprajak (2017) ที่

ได้อธิบายค่านิยมของศาลเจ้าจีนในประเทศไทยไว้ว่า ศาลเจ้าจีนเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในฐานะเป็นศาสนสถานทางชาติพันธุ์จีนที่ปรากฏขึ้นพร้อมกับชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพมายังประเทศไทย โดยมีจุดประสงค์คือการเป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจที่ห่างบ้านเกิดเมืองนอนในประการแรก และในประการที่สองเป็นศูนย์รวมทางศาสนาและเป็นจุดพบปะทำกิจกรรมร่วมกันของผู้คนที่มาจากถิ่นเดียวกันด้วย

จากนิยามของศาลเจ้าจีนข้างต้น เป็นนิยามที่สอดคล้องกับสถาบันศาสนาของ Muensit (2010) ซึ่งหมายถึงบรรทัดฐานอย่างหนึ่งของสังคมโดยมีศาสนาที่เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยมีจุดมุ่งหมายให้เป็นคนรู้จักสามัคคี รักใคร่กลมเกลียวฉันพี่น้อง และในนิยามของ Bhajjopakari (2016) ยังเพิ่มเติมอีกว่า ศาสนาเป็นสถาบันที่ตอบสนองและเสริมสร้างความมั่นคงของจิตใจ เป็นสิ่งที่ผู้คนศรัทธาและเชื่อถือปฏิบัติตามกัน จะทำให้สังคมเกิดความสงบสุข และศาสนายังทำหน้าที่เป็นการสร้างความระเบียบของจิตใจ หากพิจารณาถึงบริบทชาวจีนโพ้นทะเล ในรายงานของ Pinpradap (2001) ที่นำเสนอว่า ชาวจีนที่อพยพมาจำนวนหนึ่งก็ได้นำองค์พระที่ตนศรัทธามาพร้อมกับการอพยพทางเรือมาด้วย เนื่องจากการอพยพทางเรือเป็นการเดินทางที่อันตราย และการมาแสวงหาอาชีพและที่ดินทำกินในดินแดนใหม่นั้นล้วนมีแต่ความไม่แน่นอน จึงต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจเมื่อชาวจีนสามารถสร้างฐานะที่มั่นคงได้ ก็จะร่วมมือร่วมใจกันสร้างศาลเจ้าจีนเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นที่พบปะกันในหมู่ชาวจีนเพื่อสร้างความสามัคคีกันในสังคม อันสอดคล้องกับนิยามการเป็นสถาบันทางศาสนาข้างต้น

Saelim and Wongkitrungruang (2017) ได้อธิบายบทบาทของศาลเจ้าจีนกวนอิมปุดจ้อในบ้านควนงาซัง ตำบลบางดี อำเภอยะยง จังหวัดตรังไว้ว่าเป็นการช่วยเหลือชาวบ้านผ่านเรื่องทุกข์ใจต่างๆ ที่ต้องการความช่วยเหลือผ่านพิธีกรรมทางความเชื่อ โดยประสบการณ์ต่างๆ ทำให้ชาวบ้านพบว่ามีความแตกต่างที่เกิดขึ้นในชีวิตอันไม่สามารถพิสูจน์ได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ แต่สามารถทำให้ชีวิตราบรื่นได้ผ่านพิธีกรรมของศาลเจ้า เมื่อชาวบ้านได้รับความพึงพอใจจากสิ่งที่ขอและประสบความสำเร็จก็จะบอกต่ออันเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ศาลเจ้ายังสามารถดำรงอยู่ได้ในปัจจุบันนี้ ในยุคสมัยแห่งโลกาภิวัตน์ ศาลเจ้าก็ได้ปรับตัวสู่ยุคสมัยใหม่โดยใช้สื่อสมัยใหม่ในการติดต่อสื่อสาร ติดต่อเพื่อนัดหมาย และสนทนากันเป็นเบื้องต้นก่อนทำพิธีกรรม นอกจากนี้ศาลเจ้าจีนกวนอิมปุดจ้อยังเป็นแหล่งแห่งการปลูกฝังของลูกหลานของผู้ที่ศรัทธา โดยผู้ที่มาช่วยปฏิบัติงานในศาลเจ้าก็จะพาลูกมาด้วย ประสบการณ์นี้ก็จะเป็นกระบวนการสืบทอดความเชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้า

Patamajorn (2001) ได้อธิบายบทบาทของศาลเจ้าปูนเถ่ากงเจี๊วในจังหวัดนครปฐมไว้ว่าศาลเจ้าเปิดให้คนในชุมชนเข้ามากราบไหว้ทุกวัน พบว่า มีสัดส่วนคนไทยเชื้อสายจีนต่อคนไทยเป็นร้อยละ 91.53 ต่อ 8.47 โดยมีสาเหตุในการมากราบไหว้ที่หลากหลาย ได้แก่ การกราบไหว้เพื่อให้เทพเจ้าปกป้องคุ้มครอง การบนบานสาธยายต่อเทพเจ้าเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนต้องการ การสักการะในช่วงประเพณีสำคัญ เช่น ตรุษจีน กินเจ และไหว้พระจันทร์ การมาเสี่ยงทายผ่านเซียมซี และปวงปวยเพื่อต้องการทราบว่าดวงชะตาของตนเองเป็นอย่างไร ความคาดหวังในการประสบความสำเร็จในเรื่องต่างๆ ของชีวิต ยังรวมทั้งความรัก การค้าขาย การเรียน ปัญหาครอบครัว และการเจ็บป่วยอันเป็นศรัทธาที่เคลื่อนไหวอยู่ในศาลเจ้าปูนเถ่ากงเจี๊วในจังหวัดนครปฐม

Nilsanguandechea (2018) ได้เพิ่มเติมกรณีศาลเจ้าจีนในกระแสโลกาภิวัตน์ไว้ว่า ถึงแม้ว่าจะเป็นยุคสมัยที่เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงสังคมและวัฒนธรรม ศาลเจ้าจีนยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นสัญลักษณ์แห่ง

ความศรัทธาผ่านรูปเคารพเทพเจ้าจีน ในสัญญาที่เป็นรูปลักษณ์ศาลเจ้าจีนและเทพเจ้าจีนนั้น เป็นสัญญาแห่งความศรัทธาผ่านกิจกรรมทางความเชื่อต่างๆ เช่น การจุดธูปบูชา การจุดประทัด การไหว้เจ้า และการเผากระดาษเงินกระดาษทอง ดังนั้นแล้ว ศาลเจ้าจีนจึงเป็นสิ่งที่มีความรู้สึกรักของคนไทยเชื้อสายจีนอย่างเหนียวแน่น เป็นศาสนสถานที่มีความผูกพัน และสำคัญต่อคนไทยเชื้อสายจีนอย่างแนบแน่น ในขณะเดียวกันก็ยังมี การนำความเชื่อของศาลเจ้าจีนมาผสมกับความเชื่อแบบท้องถิ่นส่งผลให้เกิดการสืบทอดความคิด ความเชื่อ พิธีกรรมและธรรมเนียมปฏิบัติ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในฐานะเจ้าของวัฒนธรรม เกิดความมีศักดิ์ศรี และความภูมิใจในวัฒนธรรมของตน อันเป็นศรัทธาสถานในสังคมไทยไปในที่สุด

โดยสรุปแล้ว ศาลเจ้าจีนมีบทบาทเปรียบเสมือนสถาบันทางศาสนาของคนจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย โดยต้องการที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และต้องการสร้างความสามัคคีผ่านแหล่งพบปะสังสรรค์ที่ศาลเจ้าจีน โดยมี พิธีกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่างๆ เป็นตัวเชื่อม ผ่านศรัทธาและความเคารพที่มีต่อองค์พระ อันสรรค์สร้างความผูกพัน และความกลมเกลียวในสังคมให้เกิดขึ้น ผ่านการอนุรักษ์วัฒนธรรมจีนในประเทศไทย

5. การส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐ

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐพบประเด็นที่สำคัญต่อการสืบทอดวัฒนธรรมจีนในไทยทั้งหมด 2 ประเด็น ได้แก่ การท่องเที่ยว และการส่งเสริมทางเศรษฐกิจ ในด้านการท่องเที่ยว วัฒนธรรมจีนถือเป็นสิ่งที่สามารถมาส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ Ministry of Tourism and Sports (2016) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการการท่องเที่ยว ให้เน้นประเด็นในการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น เพื่อสร้างรูปแบบที่หลากหลายของการท่องเที่ยว อันเป็นรายได้ที่ส่งไปยังชุมชนท้องถิ่น อันทำให้เป็นโอกาสสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจีนในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ในกรณีนี้ ตัวอย่างงานของ Sritharet (2017) ได้อธิบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมจีนในจังหวัดอุบลราชธานีไว้ว่า สถานที่กรณีศึกษาของจังหวัดอุบลราชธานีประกอบด้วยศาลเจ้าจีน 4 แห่ง และมูลนิธิจีน 1 แห่งมีการพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้น พัฒนาให้เกิดความทันสมัย เพื่ออธิบายประวัติ ถ่ายทอดเรื่องราว เป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับประสบการณ์ใหม่ เพื่อสร้างความเข้าใจทั้งผ่านเจ้าหน้าที่ในศาลเจ้าและมูลนิธิ ตลอดจนการสร้างวิดิทัศน์ นอกจากนี้ยังมีโครงการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การเสริมสาธารณูปโภคให้มีความสะดวก และการส่งเสริมภาษาต่างประเทศตามป้ายข้อมูลต่างๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ และโครงการส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ด้านแพทย์แผนจีนและสมุนไพรจีนแก่นักท่องเที่ยวและประชาชนผู้สนใจ จะเห็นได้ว่าโครงการนี้เป็นการยกระดับทุนทางวัฒนธรรมเพื่อจัดให้เป็นการท่องเที่ยวอันเป็นการดำรงรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่อีกทางหนึ่ง

ในขณะเดียวกัน Kanokpongchai and Techamahattanun (2019) ก็พบว่าปัจจุบันเยาวราชมีการนำทุนทางวัฒนธรรมมาต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจอันเกิดคุณค่าต่อชีวิต ชุมชน และสังคมชาวไทยเชื้อสายจีน กรณีศึกษาอย่างตรุษจีนเยาวราชเป็นตัวอย่างหนึ่งที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) อันเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม โดยการท่องเที่ยวตรุษจีนเยาวราชนี้ยังได้รับการสนับสนุนจาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งทรงใส่

พระทัยในด้านจีนศึกษาอย่างยิ่ง จึงทรงเป็นองค์ประธานในเทศกาลตรุษจีนเยาวราชทุกปี นอกจากนี้การจัดเทศกาลตรุษจีนในเยาวราชยังได้รับการสนับสนุนจากนอกประเทศ โดยกระทรวงวัฒนธรรมของจีนจัดส่งการแสดงมายังเยาวราช ทำให้การจัดตรุษจีนของเยาวราชนี้มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง อันเป็นการดำรงรักษาวัฒนธรรมจีนในเยาวราช

ในด้านการส่งเสริมทางเศรษฐกิจ Kasikorn Research (2019) ได้ทำการสำรวจการใช้จ่ายในวันตรุษจีนในช่วงการคืนภาษีมูลค่าเพิ่ม อันเป็นโครงการของรัฐบาลพบว่า 61.8% ของผู้เข้าร่วมการสำรวจยืนยันว่ามีผลกระทบอย่างมากต่อการใช้จ่ายที่เพิ่มมากขึ้น อันส่งผลทางบวกต่อเศรษฐกิจในช่วงตรุษจีน โดยมีสัดส่วนผลกระทบ 51.1% ในด้านการซื้อสินค้าให้ตนเองในวันตรุษจีน 26.9% ด้านการซื้อสินค้าแจกญาติและ 21.4% เป็นการใช้จ่ายซื้อเครื่องเช่นไว้ที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นแล้วการสนับสนุนของภาครัฐนั้นเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่สำคัญต่อการสืบสานวัฒนธรรมจีน ดังเช่น ในกรณีตรุษจีนข้างต้น เพราะเทศกาลตรุษจีนทั้ง 3 วันนั้นล้วนมีความเกี่ยวข้องกับการจับจ่ายใช้สอย ไม่ว่าจะเป็นวันจ่าย วันไหว้ และวันเที่ยว อันส่งผลสำคัญต่อการเติบโตของเศรษฐกิจไทย และประเทศไทยในฐานะประเทศที่มีจำนวนชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นจำนวนมาก อันทำให้การส่งเสริมให้ประชาชนเชื้อสายจีนมีการจับจ่ายใช้สอยก็จะช่วยทำให้เกิดทั้งเศรษฐกิจที่เติบโตขึ้น และการสืบสานวัฒนธรรมจีนมากยิ่งขึ้นเช่นกัน

6. การจัดเทศกาลและความกลมเกลียวของสมาคมชาติพันธุ์จีน

Thai-Chinese Culture and Economy Association (2017) ได้อธิบายวัตถุประสงค์ของสมาคมไว้ 4 ข้อ ได้แก่ 1) ส่งเสริมสามัคคีธรรมและผดุงเกียรติของมวลสมาชิกไทย-จีน 2) ส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมไทย-จีน 3) ส่งเสริมความร่วมมือด้านเศรษฐกิจไทย-จีน และ 4) ดำเนินการหรือร่วมมือกับองค์กรกุศลอื่นๆ เพื่อสาธารณประโยชน์ วัตถุประสงค์นี้สอดคล้องกับการวิจัยของ Cummings (2014) ที่ได้อธิบายบทบาทหน้าที่ของสมาคมชาติพันธุ์จีนในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ไว้ว่าเป็นการให้พลังต่อชุมชน การหน้าที่นี้สามารถกระทำอย่างประสบความสำเร็จผ่านเครือข่ายทั้งที่ไม่เป็นทางการและเป็นทางการ โดยผ่านความร่วมมือร่วมใจของคนภายในชุมชนและชาวจีนในประเทศจีน การร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาชุมชนหาดใหญ่นี้มีจุดหลักสำคัญคือสมาคมจีนผ่านชาติพันธุ์จีนต่างๆ เช่น ฮากกา ต่จิว ฮกเกี้ยน กวางสี และไหหลำ และยังมีมูลนิธิเพื่อสังคมสงเคราะห์ต่างๆ ที่เข้าร่วมด้วย การรวมตัวเป็นสมาคมต่างๆ นี้ยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การยกระดับความภูมิใจในฐานะความเป็นคนไทยเชื้อสายจีนในหาดใหญ่ และเครือข่ายสังคมภายในคนไทยเชื้อสายจีนในหาดใหญ่และชาวจีนในต่างแดน สิ่งที่สำคัญของสมาคมชาติพันธุ์จีนคือการดำรงรักษาวัฒนธรรมจีน โดยผ่านการบริหาร สนับสนุนทางการเงิน แพร่กระจายข่าวงานเทศกาลจีน และสร้างสถานที่สำคัญต่างๆ ต่อวัฒนธรรมจีนอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น โรงเรียนจีน และศูนย์วัฒนธรรมจีนอันเป็นแหล่งอนุรักษ์วัฒนธรรมจีน บทบาทของการช่วยเหลือสังคมนั้นยังคงไม่เปลี่ยนแปลงตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันคือการเป็นศูนย์รวมการช่วยเหลือคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีน จากอดีตที่เป็นศูนย์ช่วยเหลือชาวจีนอพยพ มาเป็นการแจกทุนการศึกษาให้กับสมาชิก และการบริจาคเงินให้กับสังคมอันเป็นบทบาทสำคัญในการรักษาวัฒนธรรมจีนในไทย

ประเด็นหนึ่งที่ทำให้สมาคมสามารถอยู่กันด้วยความกลมเกลียวและสมัคสมานสามัคคีและสามารถร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์วัฒนธรรมจีนไว้ได้ คือ วัฒนธรรมกวนซี Ruangrapee (1975) ได้อธิบายความหมายของวัฒนธรรมกวนซีไว้ว่าเป็นการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคนจีนในรูปแบบต่างๆ เพื่อรองรับสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง ทำให้คนจีนที่อพยพมายังประเทศไทยที่มีความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดการรวมกลุ่มกัน เชื่อมโยงกัน มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทำให้กลายเป็นหนึ่งเดียวกัน จนสามารถสร้างสังคมของตนที่เข้มแข็งขึ้น ดังนั้นชาวจีนในปัจจุบันจึงใช้วัฒนธรรมกวนซีเป็นกลยุทธ์สร้างความสัมพันธ์ในระหว่างสมาคมที่หลากหลายในพื้นที่เพื่อเป็นการดำรงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นจีนท่ามกลางสังคมที่เปลี่ยนไป Guitong et al (2018) เสริมข้อมูลที่ว่า วัฒนธรรมกวนซีจึงทำให้กลุ่มคนจีนมีความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้น ผ่านการสร้างสมาคมจีนในไทย เพื่อดำรงอัตลักษณ์ของตน

นอกจากกรณีศึกษาของหาดใหญ่แล้ว บทบาทหน้าที่ของสมาคมจีนในไทย ยังมีบทบาทในด้านการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมจีน Kaewbut (2020) ได้อธิบายว่าหนึ่งปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดตั้งโครงการห้องเรียนขงจื้อของโรงเรียนภูเก็ตวิทยาลัยคือความร่วมมือกับสมาคมชาวจีนในการเผยแพร่ภาษาและวัฒนธรรมจีน ทำให้ผู้ที่สนใจทั้งภายในและภายนอกของโรงเรียนมีโอกาสในการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมจีนผ่านกิจกรรมทางวิชาการต่างๆ เช่น กิจกรรมการจัดนิทรรศการวัฒนธรรมจีน กิจกรรมสัมผัสวัฒนธรรมจีน เช่น งานตรุษจีน-ย้อนอดีตเมืองภูเก็ต หรืองานสำคัญต่างๆ ของภูเก็ตที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมจีน

ดังนั้นแล้ว สมาคมจีนเป็นสมาคมที่รวบรวมคนจีนที่มีลักษณะเดียวกันอย่างใดอย่างหนึ่งเข้าด้วยกัน เช่น ในด้านถิ่นกำเนิด ชาติพันธุ์ และแซ่ (นามสกุล) นอกจากการรวมตัวผู้ที่มีลักษณะเดียวกันอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ระหว่างสมาคมก็จะมีปฏิสัมพันธ์กันด้วยในฐานะการเป็นชาวจีนอพยพที่อพยพมายังประเทศไทยด้วยกัน การร่วมมือกันกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อจัดเทศกาลงานสำคัญต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมจีน นอกจากนี้ยังเป็นองค์กรเพื่อสาธารณประโยชน์อันเป็นหน่วยงานที่เคียงคู่กับการดำรงรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมจีนในต่างแดน

7. บทส่งท้าย

จากการวิเคราะห์การดำรงรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมจีนในไทยผ่านสถาบันสำคัญทางสังคมผ่านเอกสารวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า วัฒนธรรมจีนในประเทศไทยปัจจุบันกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรม ทั้งอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ วัฒนธรรมตะวันตก และวัฒนธรรมป๊อป ประกอบกับสภาพทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้เกิดการเจือจางทางวัฒนธรรมจีนลง และค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปในผู้คนว่าจารีตประเพณีที่มีข้อบังคับ ธรรมเนียมปฏิบัติที่สลับซับซ้อนอาจไม่เชื่อมโยงกับยุคสมัยที่บีบบังคับให้ผู้คนเร่งรีบ ทำงานแข่งกับเวลา อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงสถาบันทางสังคมที่เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เกิดการดำรงรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมจีนในไทยไว้ได้ เพื่อเป็นการค้นหาเงื่อนไขและสภาพการณ์สำคัญ จากการศึกษาปรากฏว่าสถาบันทางสังคมที่สำคัญได้แก่ ได้แก่ การอบรมบ่มเพาะของครอบครัว การสนับสนุนของสถาบันการศึกษา การให้คำปรึกษาและการดำเนินพิธีกรรมของศาลเจ้าจีน การส่งเสริมรายจ่ายของภาครัฐ และการจัดเทศกาลและความกลมเกลียวของสมาคมชาติพันธุ์จีน โดยทั้ง 5 เงื่อนไขสำคัญนี้ได้มี

บทบาทและหน้าที่ร่วมกันทั้งในเชิงความสอดคล้องและความร่วมมืออันจะทำให้วัฒนธรรมจีนสามารถดำรงรักษาอัตลักษณ์ต่อไปในสังคมสมัยใหม่ บทความวิชาการฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำรงรักษาวัฒนธรรมจีนในการนำไปปรับใช้กับนโยบายและแผนงานในการดำรงรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมจีนตามแนวคิด ทฤษฎี และสภาพการณ์ที่รวบรวมดังกล่าว อันแสดงให้เห็นถึงสถานะการณ์ของการดำรงรักษาวัฒนธรรมจีนในปัจจุบัน อันต้องการการดำรงรักษาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้วัฒนธรรมจีนสามารถอยู่คู่กับสังคมไทยต่อไป

References

- Adiwattanasit, J. (1997). *Sociology* (8th Edition). Bangkok: Kasetsart University. [in Thai]
- Alivizatos, M. (2017). *Intangible heritage and the museum: new perspectives on cultural preservation*. Bangkok: The Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre. [in Thai]
- Ban, L. (1997). *The Story of Overseas Chinese around the World*. Bangkok: Kobfire. [in Thai]
- Bhajjopakari, P. (2016). *Man and society* (3rd Edition). Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [in Thai]
- Buakaew, J. (2017). The existence of the tradition of Moon Festival in Hat Yai District, Songkhla Province. *Journal of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus*, 9(2), 283-300.
- Buakaew, J., & Jiraporn, J. (2015). Adaptation of Chinese New Year tradition among Thai Chinese in Songkhla province amidst modernization. *Asian Social Science*, 11(12), 144-154.
- Burgess, E. W., & Locke, H. J. (1945). *The family: From institution to companionship*. New York: The American Book Company
- Cummings, R. L. (2014). *Understanding the Thai-Chinese community in Hat Yai through the role of ethnic Chinese-affiliated organizations*. Doctoral Dissertation in Thai Studies, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, Bangkok.
- Curriculum Development Sector. (2020). *Curriculum structure: Satree Phuket School*. Phuket: Satree Phuket School. [in Thai]
- Dharmmajong, N. (2016). The Roles of Teochew Music and Cultural Learning Center in Photaram District Ratchaburi Province toward to Chinese Ethnic Unification. *Research and Development Journal Loei Rajabhat University*, 11 (Special Edition), 18-24. [in Thai]
- Griffiths, H., Kerins, N., Strayer, E., Vyain S., Scaramuzzo, G., Bry, J., Jones, F., & Cody-Rydzewski, S. (2015). *Introduction to Sociology 2e* (E-book). Openstax.

- Grinin, L. E., & Korotayev, A. V. (2013). Origins of Globalization. In *Globalistics and Globalization Studies* (pp.8-35).
- Guitong, M., Siripaisan, S., & Saksoong, A. (2018). The “Guanxi” culture and the creation of social networks of Chinese Hakka in lower southern of Thailand. *Inthaninthaksin Journal*, 13(2), 139-163. [in Thai]
- Harari, Y. N. (2014). *Sapiens: A brief history of humankind*. Random House.
- Horton, P. B., & Hunt, C. L. (1980). *Sociology* McGraw-hill. Inc. New York UDS.
- Jialu. X. (2005). *Study of Culture*. Guizhou, China: Gui Zhou People’s Press. [in Chinese]
- Kaewbut, P. (2020). Lesson—learned of success in Chinese teaching—Learning of Confucius classroom, Phuket Wittayalai School. *Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao*, 8(2), 43-68. [in Thai]
- Kanokpongchai, S., & Techamahattanun, R. (2019). Yaowarat Chinese New Year festival: background and development. *Liberal Arts Review*, 14(1), 35-44. [in Thai]
- Kasikorn Research. (2019). *Chinese New Year: Opportunity for increase the circulation for SME*. Bangkok: Kasikorn Bank. [in Thai]
- Kataoka, T. (2012). Religion as Non-religion: The place of Chinese temples in Phuket, southern Thailand (< Special Issue> De-institutionalizing Religion in Southeast Asia). *Southeast Asian Studies*, 1(3), 461-485.
- Koc, M. (2006). Cultural identity crisis in the age of globalization and technology. *The Turkish Online Journal of Educational Technology—TOJET*, 5(1) . Retrieved from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1102484.pdf>
- Laeheem, K., Tepsing, P., Promsaka Na Sakolnakorn, T., & Azizskul, H. (2018). *The action research to enhance the Islamic learning of Muslim elderly in the three southern border province of Thailand: A case study of Tambon Khao Toom and Yarang, Amphoe Yarang, Changwat Pattani*. (Research Report) Thailand Science Research and Innovation, Bangkok. [in Thai]
- Maslow, A., & Lewis, K. J. (1987). Maslow's hierarchy of needs. *Salenger Incorporated*, 14, 987.
- Ministry of Tourism and Sports. (2016). *Annual report of the Ministry of Tourism and Sports 2015*. Bangkok: Ministry of Tourism and Sports. [in Thai]
- Muensit, A. (2010). *Man and society*. Bangkok: TripleED. [in Thai]
- Nilsanguandecha, J. (2018). Chinese shrines: Faith in Thai society. *Journal of Language and Culture*, 37(1), 46-70. [in Thai]

- Patamajorn, R. (2001). *Roles of Chinese shrine in maintaining Chinese identity: A study in Amphoe Muang Nakhon Pathom province*. (Master's degree thesis) Chulalongkorn University, Thailand. [in Thai]
- Pattranupravat, R. (2015). The transmission of the Chinese through understanding the meaning and religious symbols to the Chinese descendants in Thai society. *Journal of the Faculty of Arts, Silpakorn University*, 37(1), 180-213. [in Thai]
- Pinpradap, C. (2001). *Chinese and Chinese Thai in Phuket*. Phuket: Phuket Cultural Council. [in Thai]
- Puanghut, C. (2016). Global studies, globalization and global citizenship. *Songklanakarin Journal of Social Sciences and Humanities*, 22(1), 1-60. [in Thai]
- Ruangrapee, M. (1975). *The role of the Chinese in Thai economy, society and art from Rama I to Rama IV*. (Master's degree thesis) Chulalongkorn University, Bangkok. [in Thai]
- Saelim, S., & Wongkitrungruang, C. (2017). The existence, adaptation and transmission of Guan Im Pud Jor Shrine in Khuan Nga Chang, Bangdee Sub-district, Huai Yot District, Trang Province. *Journal of Yala Rajabhat University*, 12(2), 15-30. [in Thai]
- Samgosess, W. (2019). *Global Change 5*. Bangkok: Bookscape. [in Thai]
- Samgosess, W. (2020). *Global Change 6*. Bangkok: Bookscape. [in Thai]
- School Curriculum Development. (2020). Phuket Wittayalai School curriculum in accordingly to basic education core curriculum of B.E. 2551: World class standard international school (Edited Volume) in the year of B.E. 2563-2565. Phuket: Phuket Wittayalai School. [in Thai]
- Siripaisan, S., Kanchanadit, A., Narksaithong, P., & Thongdee, S. (2006). Social and cultural change of Chinese population in Hat Yai city from the past to the present. *Thaksin University Journal*, 9(2), 42-54. [in Thai]
- Skinner, G. W. (1957). *Chinese society in Thailand: An analytical history*. Cornell University Press.
- Srinakorn Foundation School. (2020). *Philosophy, vision and mission*. Retrieved from <http://www.srinakorn.ac.th/school/?p=13126> [in Thai]
- Sritharet, P. (2017). Thai-Chinese Social and Cultural Capital for Promoting the Religious and Cultural Tourism in Ubon Ratchathani Province. *Humanities and Social Sciences Journal, Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 8(1), 232-243. [in Thai]
- Stanford University. (2020). *Confucius*. Retrieved from <https://plato.stanford.edu/entries/confucius/>
- Steger, M. B. (2017). *Globalization: A very short introduction* (Vol. 86). Oxford University Press.

- Tepsing, P. (2006). *Feng-Shui for Shop Decoration of Chinese Thais in Had Yai City* (Research Report). Department of Educational Foundation, Faculty of Arts, Prince of Songkla University: Songkhla. [in Thai]
- Thai-Chinese Culture and Economy Association. (2017). *About Association*. Retrieved from <https://www.thaizhong.org/th/about-us/regulations.html> [in Thai]
- Thakolprajak, S. (2017). Survey and collection of Chinese cultural knowledge of joss houses in Thailand through Thailand's internet database. *Chinese Studies Journal Kasetsart University*, 10(2), 87-125. [in Thai]
- The Standard. (23 November, 2020). Three things that Jack Ma told Supalak Ampush to be winning formula of The Mall: The Secret Sauce EP. 313. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=UoLezvqXeQo> [in Thai]
- Walker, T. D. (2017). *Teach like Finland: 33 simple strategies for joyful classrooms*. WW Norton & Company.
- Wiwattananukul, M. (2016). *Intercultural communication (2nd Edition)*. Bangkok: Chulalongkorn University. [in Thai]
- Wongyanawa, T. (2017). *Multiculturalism (3rd Edition)*. Bangkok: Sommutti. [in Thai]
- Yanyongkasemsuk, R. (2014). Globalization, localism and nostalgia. *Burapha Journal of Political Economy*, 2(2), 1-15. [in Thai]
- Yu, W. (2006). Globalization and cultural identity. *Pontifical Academy of Sciences: Extra Series*, 28, pp.159-165.